

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VII. De coassumptis à filio Dei in humana natura pertinentibus ad
perfectionem, scilicet de gratia Christi prout est singularis homo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

et terminus, non ut medium. Secundo de gratia habituali, quia habet, ut effectus consequens unionis, ut patet Ioan. primo. Tercio de voluntate diuina, quia se habet ut causa efficiens, non ut medium.

¶ Nota hic primo, quod gratia potest dupliciter inesse, scilicet formaliter, vel effectiue, & quia gratia primis duobus modis dicitur formaliter, tercio autem effectiue, ideo in littera Auctor duplicem tantum in Christo in principio cor. articuli dicit, scilicet unionis, & habitus; utraque enim est formaliter in Christo. Diuina autem uoluntas est gratia effectiue, ac per hoc uelut extrinseca causa, & propterea non est in littera connumerata. Inter gratias in Christo, illa siquidem prepositio in, denotat esse in Christo formaliter, sicut forma est in subiecto.

¶ Nota secundo, quod cum quis gratie dat seipsum alicui tunc ipsemet uocatur, & est gratia iuxta commune usum loquendi, quo coequesum gratiose donat gratia uocatur, cum dicimus, iste fecit mihi hanc gratia &c. Et hoc modo, quia res data humane nature in mysterio assumptionis est esse personale filij Dei, ideo ipsum esse personale, ut induit rationem doni gratiose coequesum, uocatur gratia: unionis autem, quia per unionem habetur a natura, cui datum est. De hac tamen unionis gratia, propter uaria, que de ipsa dicuntur in art. vi. 7. querit lator sermo.

¶ Nota tercio, quod Auctor seipso doctor, opinionem, quam in 3. sent. secutus est, dicit. 2. q. 2. art. 2. q. 1. de gratia habituali, quod erat medium congruentia respectu assumptionis, hic confutat auctoritate Ioan. Euan. Et sic tenet, quod prius natura humanitas Christi assumpta est, quam gratia habituali donata, ut ex personalitate, oia fluunt in homine illo essent pleno gratia, & ueritate.

uerbum nostrum in uoce, sed uerbum nostrum unitur uoci mediante spiritu, ergo uerbum Dei unitur carni mediante Spiritu sancto, & ita mediante gratia, que Spiritui sancto attribuitur, secundum illud 1. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.

SED CONTRA est, quod gratia est quoddam accidens anime, ut in secunda parte habitum est. Unio autem uerbi ad humanam naturam est facta secundum substantiam, & non secundum accidens, ut ex supra dictis patet. ergo natura humana non est assumpta mediante gratia.

RESPON. Dicendum, quod in Christo ponitur gratia unionis, & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, ut medium in assumptione humane nature, siue loquamur de gratia unionis, siue de gratia habituali. Gratia enim unionis est ipsum esse personale, quod gratia diuinitus datur humane nature in persona uerbi, quod quidem est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinet ad spirituales sanctitates illius hominis, est effectus quidem consequens unionem, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius sicut uenienti a patre, plenum gratia, & ueritatis. Per quod datur intelligi, quod ex hoc ipso, quod ille homo est unigenitus a patre, habet quod per unionem habet plenitudinem gratia & ueritatis. Si uero intelligatur gratia, uoluntas Dei, aliquid gratis faciens, uel donans, sic unio facta est per gratiam, non sicut per medium, sed sicut per causam efficientem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod unio nostra ad Deum est per operationem, in quantum scilicet eum cognoscimus & amamus, & ideo talis unio est per gratiam habituales, in quantum operatio perfecta procedit ab habitu: sed unio nature humane ad uerbum Dei, est secundum esse personale, quod non dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura.

AD SECUNDUM dicendum, quod anima est perfectio substantialis corporis, gratia uero est perfectio anime accidentalis. Et ideo gratia non potest ordinare animam ad unionem personalem (quae non est accidentalis) sicut anima, & corpus.

AD III. Dicendum, quod uerbum nostrum unitur uoci mediante spiritu, non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouens. Nam ex uerbo concepto interius

procedit spiritus, ex quo formatur uox. Et similiter ex uerbo eterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit corpus Christi, ut infra patebit. Non autem ex hoc sequitur, quod gratia Spiritui sancti sit formale medium in unionem predicta.

QVAESTIO VII.

De gratia Christi, prom est quidam singularis homo, in tredecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de coasuptis a filio Dei in humana natura. Et primo de his, que pertinent ad perfectionem: Secundo de his, que pertinent ad defectum.

¶ Circa primum consideranda sunt tria. Primo, de gratia Christi: secundo, de scientia eius: tercio, de potentia ipsius.

De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primo quidem de gratia eius, secundum quod est quidam singularis homo: secundo, de gratia eius, secundum quod est caput Ecclesie: nam de gratia unionis iam dictum est. ¶ Circa primum quaruntur tredecim.

¶ Primo, Vtrum in aia Christi sit aliqua gratia habitualis.

¶ Secundo, Vtrum in Christo fuerint uirtutes.

¶ Tertio, vtru in eo fuerit fides.

¶ Quarto, vtru fuerit in eo spes.

¶ Quinto, vtrum in Christo fuerint dona.

¶ Sexto, Vtrum in Christo fuerit timoris donum.

¶ Septimo, Vtrum in Christo fuerit gratia gratis date.

¶ Octauo, Vtrum in Christo fuerit prophetia.

¶ Nono, vtrum in eo fuerit plenitudo gratia.

¶ Decimo, vtrum talis plenitudo sit propria Christi.

¶ Undecimo, Vtrum Christi gratia sit infinita.

¶ Duodecimo, utrum potuerit augeri.

¶ Tertiodecimo, qualiter hæc gratia se habeat ad unionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod in anima assumpta a uerbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quedam participatio diuinitatis in creatura ra-

¶ Super questionem septimam.

IN diuisione questionum de gratia Christi aduerte, quod tripliciter gratia in Christo ponitur, scilicet gratia unionis, gratia singularis, & gratia capitalis. & quia gratia unionis est ipsa coniunctio personalis Dei ad naturam humanam (de qua tractatum est) ideo Auctor dicit, quod de ipsa tractatum est quamuis non sub nomine gratia, sed rei quae est gratia, & propterea de aliis duabus tractandum est.

¶ Super questionis septima articulum primum.

Titulus ar. intelligendus est ut sonat, ita quod non oportet quod ly gratia limitetur ad gratiam singularis hominis: quoniam statim, ut dicitur, gratia habitualis sufficienter exprimitur, quod de perfectione anime in seipso est questi. habitus enim est perfectio eius cuius est habitualis perfectio. Et ne idem seipso repetatur, hoc eodem modo intelligendi sunt tituli sequentium articulo- rum de uirtutibus, & donis.

In corp. articuli est unica conclusio responsiua quæsto affirmatiue. Necesse est ponere in Christo gratiam habituales. Probatur tripliciter: primo, quia anima illa maxime propinqua est principio gratia. Secundo, quia anima illa nobilissimas operationes uidentis & amandi Deum habet. Tertio, quia Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debet. Vbi nota quod ly necesse, in conclusione positum, non denotat necessitatem logicam, hoc est, quod impossibile omnino est aliter se habere: quoniam non est hic questio de tali necessitate, nec rationes in littera allatae ad hoc tendunt, sed est sermo de necessario secundum ordinem rebus conueniunt, seu secundum potentiam.

probatur, quia quando aliquod principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus.

¶ Nota hic circa sensum conclusionis, quod inferius explicandum restat, quo modo cum hoc, quod Christus habuit omnes virtutes, stat quod non habuerit uirtutem fidei, nec spei. Et stat reolutio in hoc, quod Christus ha-

Olo. ord. lbi ex Cassiodoro.

F. 1. q. 1. o. a. 3. & 13.

buit oēs virtutes non ponentes ex sui rōne defectum aliquem in anima Christi, qui si mulerat viator & cōprehensor. Cetera huius rationis discussa sunt superius, quā de gratia tractatum est.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli habes ab Auctore solutionem illius questionis. An virtus heroica differat specie a virtute communiter dicta. hinc enim apte habes pariter negatiuam, dum dicitur, quod nō differt nisi secundū perfectiorē modum. Est ergo excellentia heroica in modo, non in formali differentia sita. Et hoc Auctor, quia si probat ex simili apud Plotinum. Vbi patet non esse differentiam formalem, sed maioris, & minoris perfectionis tantum. Et consonat rationi fugienti ad insar naturae pluralitatis, ubi vnū sufficit. Constat enim quod ad actum fortitudinis, quantumcumque celsum sufficit fortitudinis latitudo: sicut in naturalibus videmus, quod ad quantumcumque illuminationis actum sufficit latitudo luminis, & ad actum frigeactionis, latitudo frigoris, & sic de alijs.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quod in virtutibus, quae sunt passionum moderatiuae (vt sunt istae, de quibus est sermo hic) duo inueniri possunt. Primum est intus in anima, & hoc est interior dispositio appetitus humani, vt sic sit dispositus, ne abduci possit a secto propter passiones, & hoc est simpliciter necessarium haberi per virtutem. Et quod ad hoc omnes morales virtutes moderatiuae passionum optime saluantur in Christo, dum animus sic habituat intus habuit, tam circa diuitias, quam circa venerea, vt penitus abiicerit illa se, secundum rectam rationem, & ideo summe in eo commedatur, & liberalitas & magnificencia, & temperantia. Secundum est quod ad actus exercitium, & sic non oportet Christum omnis virtutis proprio actu exteriori vti: quoniam numquam fuit tempus, quo conueniens esset

voluntas eius, dicit gl. * Hic ostenditur Christus plenus oī bono: sed bona qualitas mētis est virtus, ergo Christus fuit plenus omni virtute.

RESPON. Dicendum, quod sicut in 2. parte dictum est, sicut gratia respicit essentiam animae, ita virtus respicit potentiam eius. Vnde oportet, quod sicut potentiae animae deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint quaedam deriuationes gratiae. Quāto autem aliquod principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus. Vnde cum gratia Christi fuerit perfectissima, consequens est quod ex ipsa processerint virtutes ad perficiendum singulas potentias animae, quantum ad omnes animae actus: & ita Christus habuit omnes virtutes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod gratia sufficit homini, quantum ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinē: horum tamen quaedam perficit gratia immediate per seipsam, sicut gratia facere Deo, & alia huiusmodi, quaedam autem mediantibus virtutibus, quae ex gratia procedunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod habitus ille heroicus, uel diuinus, non differt a virtute cōter dicta, nisi solum perfectiorē modū, in quantum. scilicet alius est dispositus ad bonū quodā altiori modo, & cōter omnibus competat. Vnde per hoc non ostenditur, quod Christus nō habuerit uirtutes, sed quod habuerit eas perfectissime ultra cōtem modum: sicut etiam Plotinus posuit quendam sublimē modū virtutū, quas esse dixit animi purgati.

AD TERTIUM dicendum, quod liberalitas & magnificencia commendantur circa diuitias, in quantum aliquis nō tantum appetit diuitias, quod velit eas retinere, praetermittēdo id quod fieri oportet. Ille autem minime diuitias appetit, qui penitus eas cōtemnit, & abiicit pro perfectionis amore. Et ideo in hoc ipso, quod Christus omnes diuitias contempsit, ostēdit in se summū gradum liberalitatis & magnificētia, licet etiā liberalitatis actum exercuerit, sicut quod sibi conueniens erat, faciēdo pauperibus erogari, quae sibi dabantur. Vnde cum dominus Iudaei

personae suae, quod uideretur omnibus, sed aliquibus tantum. Numquam enim fuit tempus utendi magnificencia, quae est circa magnos sumptus, quia numquam fuit conueniens, ut esset diues, & haberet unde magnos sumptus faceret, qui quum esset dominus omnium factus est egenus propter nos. Et ideo in litera actū liberalitatis dicitur uisus, non autem actū magnificencia.

¶ In eadem responsione ad tertium aduerte, quod caute Auctor loquitur negando in Christo continentiam, dum limitat continentiam rationem ad Aristoteli, uisum, nam sumendo continentiam nomen & rationem communiōri usū, nihil prohibet Christum continentem appellare.

¶ Super quatuor septima articulum tertium. Titulus tertii articuli clarus est de fide, quae est uirtus theologica, inquirens, an fuerit in Christo.

¶ In corpore articuli unica est conclusio responsiua quaestio-nariae. In Christo non potuit esse fides. Probatur, Obiectum fidei est res diuina non uisa, ergo exclusio, quod res diuina sit non uisa, nō remanet ratio fidei, ergo in Christo non potuit esse fides. Antecedens ex priori patet lib. Prima conclusio probatur, quia habitus uirtutis recipit speciem ab obiecto, sicut etiam quilibet alius habitus. Secunda uero consequentia probatur, quia Christus ab instanti suae conceptionis plene uidit Deum per essentiam.

¶ Sed occurrit statim hic dubium, quod obiectum habeat rationem materiae circa quam uersatur habitus, quo pacto ex defectu materiae, circa quam potest inferri defectus habitus, quum contingat pauperem esse magnificum, & de Christo hoc iam affirmatum est, & tamen defectus diuinarum, seu magnorum sumptuum (circa quos est magnificencia) interuenit. Cur non potest similiter dici, quod in Christo fuit fidei habitus, quauis defuerit illius materia, circa quam res diuina non apparet, sicut fuit in eo magnificencia, quauis illius defuerit materia circa quam?

¶ Ad hoc dicitur, quod quauis materia, circa quam uersatur uirtus & obiectum coincidere inueniantur, alia tamen est ratio formalis obiecti, & alia ratio propriae materiae. Et ideo si deficiat aliquod sub

ratione

ARTICULVS III. Vtrum in Christo fuerit fides. AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior uirtus, quam uirtutes morales, puta temperantia, & liberalitas. Huiusmodi autem uirtutes fuerunt in Christo, ut dictum est. Multo ergo magis fuit in eo fides.

¶ 2. Prae. Christus non docuit uirtutes, quas ipse non habuit, secundum illud Act. 1. Cepit facere, & docere: sed de Christo dicit Hebr. 12. quod est auctor & consummator fidei, ergo in eo maxime fuit fides.

¶ 3. Prae. Qui quid est imperfectio-nis, excluditur a beatis: sed in beatis est fides: nam super illud Roman. 1. Iustitia Dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit glossa, de fide uerborum & spei in fidem rerum, & speciei. ergo uidetur quod etiam in Christo fuerit fides, cum nihil imperfectio-nis importet.

SED CONTRA est, quod dicitur K Hebr. 11. quod fides est argumentum non apparentium: sed Christo nihil fuit non apparet, secundum illud, quod dixit ei Petrus, Io. ult. Tu omnia nosti. ergo in Christo non fuit fides.

RESPON. dicendum, quod sicut in Secunda parte dictum est, *

ratione materiae, non propterea oportet deficere habitum, sed si deficit sub ratione formalis obiecti, oportet habitum illius rationem formalem deficere. Et si impossibile fuit, & est obiectum ali- quod formaliter loci habere respectu alicuius, impossibile quo- que est, & fuit in illo locum habere habitum illum. In proposito

autem totum opposi- tum inuenitur res- pectu magnificentiae & fidei, quia respectu fidei, res, quae sunt materia, quae credun- tur, inueniuntur a- pud intellectum Chri- sti, ut trinitas, &c. sed non sub illa ratione formalis qua credun- tur, quia non ut no- uitate, quia huiusmodi ratio formalis ponit im- perfectionem in Chri- sti anima, & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei.

Respectu autem magnificentiae, res quae sunt materia magnificientiae, ut diuitiae, defuerunt: sed ratio formalis earum, quo modo scilicet, quan- do, ubi, sicut pro quo & c. oportet, exponere esse, non de erat animo Christi, quia haec nullam imperfec- tionem ponit in- tus in anima eius: sicut, nec etiam defec- tus materiae magnificientiae redundabat in aliquam imperfec- tionem animae. Et ideo optime ex defe- ctu obiecti formalis defectus fidei con- clusus est: defectus autem materiae magnificientiae non sequitur defectus ma- gnificientiae interioris.

In responsione ad secundum eiusdem articuli, nota glossa aliam, quomodo om- nes uirtutes, include- do etiam fidem & spe- m, fuerunt in Christo scilicet quantum ad meritum, impleuit siquidem excellentius quicquid meritorii ac- tus est, tam credendo, quam sperando, quamuis non eodem mo- do, quia non credendo, aut sperando, sicut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus, sed non eodem modo.

Super quaestiones septima articulum quartum.

Titulus clarus, de spe, quae est uirtus theologica quaerens. In corpore arduo sunt, primo, respondetur quaesito ne- gatiue, scilicet in Christo non fuit spes, secundo, ponitur differe- tia inter defectum fidei & defectum spei in Christo, quum ad hoc, quod fides nullo modo fuit in Christo, spes autem quantum ad secundario sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic. Spes est de Deo non habito ut obiecto, ergo in Christo non fuit spes. An- tecedens probatur quo ad duo, scilicet & quod spes sit de non habito ut obiecto, & quod sit de Deo non habito ut obiecto. Primum probatur ex proportionalitate fidei in assentiendo, & spei in expectando. Secundum et probatur ex conuenientia theologiarum uirtutum, quia omnes sunt de Deo ut obiecto. Consequen- tia aut probatur, quia Christus ab initio conceptionis suae ple- ne fruitionem diuinam habuit. Differentia autem secundo loco pro- posita inter fidem & spei in Christo declarat, ponendo primo conuenientiam extensionis fidei & spei, quia, utraque est de solo Deo ut obiecto, & extendit ad alia a Deo secundario, & subiu- gendo deinde differentiam cum sua ratione, quod fides nec quantum

ad principale creditum, nec quantum ad secundario credita, locum habet in Christo, quia hoc poneret in perfectionem cognitionis intus in anima Christi. Spes autem quantum ad secundario tantum sperata in Christo locum habuit, quia non omnia sperata habe- bat actu a principio, ut patet, de immortalitate corporis, & eius- dem gloria, quibus tamen carere nullam imperfectionem po- tuit in anima Christi: sed spectat ad alsum primum defectuum corporalium, quos dispensatiue ob im- mensam suam miseri- cordiam pro nobis assumpsit.

ARTICVLVS IIII.

Utrum in Christo fuerit spes.

AD QVARTVM sic procedi- tur. Videtur, quod in Chri- sto fuerit spes. Dicitur. n. in Psal. 30. ex persona Christi, In te domi- ne speraui: sed uirtus spei est, qua homo sperat in Deum. Ergo uir- tus spei fuit in Christo.

¶ 2. Præter. Spes est expectatio futu- rae beatitudinis, ut in 2. parte habi- tum est: sed Christus aliquid ex- pectabat ad beatitudinem perti- nens, uidelicet gloriam corpo- ris, ergo uidetur quod in eo fue- rit spes.

¶ 3. Præter. Vnusquisque potest spe- rare illud quod ad eius perfectio- nem pertinet, si sit futurum: sed aliquid erat futurum quod ad per- fectionem Christi pertinet, secun- dum illud Eph. 4. Ad consumatio- nem sanctorum in opus ministe- rii, in edificatione corporis Chri- sti, ergo uidetur, quod Christo co- petebat habere sperem.

SED CONTRA est quod di- citur Roma. octauo. Quod uidet quis, quid sperat? Et sic patet, quod sicut fides est de non uisus, ira & spes: sed fides non fuit in Christo, sicut dictum est. * ergo nec spes.

RESPON. Dicendum, quod sicut de ratione fidei est, quod ali- quis assentiatur his, quae non uidet, ita de ratione spei est quod aliquis expectet id quod nondum habet. Et sicut fides, in quantum est uir- tus theologica, non est de quocum- que non uiso, sed solum de Deo,

logica quae est spes. Et quod non sit actus theologicus, apparet, quia deficiente ratione formalis obiecti theologici, deficit quoque actus theologicus: sed constat hic deesse rationem formalem obiecti theo- logici, quia non est hic Deus non habitus, ergo actus sperandi gloriae corporis, non est actus theologicus: par siquidem ratio est actus & habitus, quo ad specificari ex ratione formalis obiecti, ita quod cessante ratione obiecti, cessat specificatio tam habitus, quam actus ex obiecto.

¶ Ad primum horum dicitur, quod in Christo nullus fuit habi- tus spei respectu secundario speratorum, quia nullus habitus in- fusus fuit in ipso, quin similis fuerit in hominibus sanctis, uel uia- toribus, quum constet quod etiam habitus gratiae capitalis sit se- cundum essentiam idem, quod habitus gratiae (ut infra patebit) certum est autem, in nominibus non esse talem habitum spei di- uersum a spe uirtute theologica, igitur nec in Christo fuit huius- modi habitus.

¶ Et quum obicitur, quod actus spei in Christo fuisse imperfe- ctus sine habitu, negatur. Et ad probationem, Omnis actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, respondetur du- pliciter, & utroque modo bene. Primo, quod ista propositio non est uera in actu, non omnino eiusdem rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus, quo speratur immortalitas & gloria corporis, non est omnino eiusdem rationis ex parte obiecti in no- bis & Christo, quia in nobis habet rationem ardui gloriae illa, in Christo autem non. Et ratio est, quia habenti gloriam animae glo- ria

Infr. ar. 6. ad 1. & ar. 1. ad 2. & ar. 9. ad 1. & 1. 2. q. 65. ar. 5. ad 3. & 2. 2. q. 18. ar. 2. ad 1. & 3. diff. 26. q. 2. ar. 5. q. 1. & diff. 36. ar. 2. ad 3. 2. 2. q. 17. ar. 5. ad 3.

Art. praeced.

Au in li. 1. q. 2. ar. 1. q. 2. in prin. co. 4. Dico, Glorid.

si corporis paruum quid est, & videtur, secundo, quod illa propositio no est vera, quando principiu elicitiuum actus est melius dispositu ad actum illum, quam si esset habitatum. Sic autem est in proposito, quoniam voluntas Christi fruens Deo non in spe, sed in re, est melius disposita ad expectandum secundario sperata, quam si haberet habitum spei, quato certior & excellentior est res, qua spes, Quocirca expectatio, qua voluntas Christi fertur in secundario sperata, deficit a ratione actualis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti, & magis habet rationem desiderii, quam spei. Nec mirum, quia si spes sit de genere imperfectorum, quanto minus spei habetur, tanto magis ab imperfecto receditur.

q. 34. ar. 4.

in corp. art.

p. 2. q. 4. ar. 8. & q. 67. ar. 4.

in corp. ar.

isa. 11. 16. 2.

ita etiam spes, in quantum est virtus theologica, habet pro obiecto ipsum Deum, cuius fruitionem homo principaliter expectat per spei uirtutem; sed ex conuenienti ille qui habet uirtutem spei, potest etiam in aliis diuinum auxilium expectare, sicut & ille qui habet uirtutem fidei, non solum credit Deo de rebus diuinis, sed de quibuscuque aliis diuinitus sibi reuelatis. Christus autem a principio sua conceptionis plene habuit fruitionem diuinam (ut infra dicitur) & ideo uirtutem spei non habuit: habuit tamen spem respectu aliquorum, qua nondum erat adeptus, licet non habuerit fidem respectu quorumcumque: quia licet plene cognosceret omnia, per quod totaliter fides excluderetur ab eo, non tamen adhuc plene habebat omnia, qua ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem, & gloriam corporis, quam poterat sperare.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc non dicitur de Christo secundum spem, quae est uirtus theologica, sed eo quod quaedam alia sperauit nondum habita, sicut dictum est.

AD II. dicendum, quod gloria corporis non pertinet ad beatitudinem, sicut in quo principaliter beatitudo consistat, sed per quamdam redundantiam a gloria anime, ut in 2. parte dictum est. Unde spes secundum quod est uirtus theologica, non respicit beatitudinem corporis, sed beatitudinem anime, qua in diuina fruitione consistit.

AD III. dicendum, quod dicitur Ecclesiae per conuersionem fidelium, non pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secundum quod alios ad participationem sue perfectionis inducit. Et quia spes dicitur proprie respectu alicuius, quod expectatur ab ipso sperante habendum, non proprie potest dici, quod uirtus spei Christo, ratione inducta conueniat.

ARTICVLVS V.

Utrum in Christo fuerint dona.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod in Christo non fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dantur in adiutorium uirtutum: sed id, quod est in se perfectum, non indiget exteriori auxilio. Cum igitur in Christo fuerint uirtutes perfectae, uidetur quod in eo non fuerint dona.

Præterea. Non uidetur esse eiusdem dare dona & recipere, quia dare est habentis, accipere autem non habentis: sed Christo conuenit dare dona, secundum illud Psal. 67. Dedit dona hominibus. ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritus sancti.

Præterea. Quatuor dona uidentur pertinere ad contemplationem uite, scilicet sapientia, scientia, intellectus, & consiliu, quod pertinet ad prudentiam. unde & Phil. in 6. Ethic. numerat ista inter uirtutes intellectuales: sed Christus habuit contemplationem patrie. Ergo non habuit huiusmodi dona.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 4. Apprehendent septem mulieres uirum unum. Glo. id est, septem dona Spiritus sancti Christi.

RESPON. Dicendum, quod sicut in 2. parte dictum est, dona proprie sunt perfectiones quodam potentiarum anime, secundum quod sunt nature moueri a Spiritu sancto. Manifestum est autem, quod anima Christi perfectissime a Spiritu sancto mouebatur, sed illud Luc. 4. Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Iordane, & agebat a spiritu in deserto. Unde manifestum est, quod in Christo fuerunt excellentissime dona.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud, quod est perfectum secundum ordinem sue nature, indiget adiuuari ab eo quod est altioris nature, sicut homo, quantumcumque perfectus indiget adiuuari a Deo. Et hoc modo uirtutes, quae perficiunt potentias anime, secundum quod sunt motu a Spiritu sancto.

AD SECUNDVM dicendum, quod Christus non secundum idem est recipiens, & dans dona Spiritus sancti, sed dat, secundum quod homo. Unde Grego dicit in 2. mor. quod Spiritus sanctus humanitatem Christi numquam deseruit, ex cuius diuinitate procedit.

AD TERTIUM dicendum, quod in Christo non solum fuit cognitio patrie, sed et cognitio uite, ut infra dicitur. Et tamen in patria sunt per aliquem modum dona Spiritus sancti, ut in 2. parte dictum est.

ARTICVLVS VI.

Utrum in Christo fuerit donum timoris.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur, quod in Christo non fuerit donum timoris. Spes enim non potior, quam timor, nam spei obiectum est bonum, timoris uero malum, ut in secunda parte habitum est. Sed in Christo non fuit uirtus spei, ut supra ha-

torum loco obiecti formalis sue spei faccedere uidetur, & consequenter actum secundum darium spei remanentem magis theologicum reddit.

Super quæst. septima articulum quintum.

Titulus art. 5. clarus est.

In corpore articuli unica est conclusio responsiua quaesito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime dona. Probat. Anima Christi perfectissime a Spiritu sancto mouebatur ergo in Christo fuerunt excellentissime dona. Antecedens probatur ex duplici auctoritate Euang. Ili. Confessio probatur ex quoditate donorum, scilicet quod sunt propriae perfectiones potentiarum anime, secundum quod sunt nature moueri a Spiritu sancto.

Super quæst. septima articulum sextum.

Titulus clarus est.

In corpore articuli unica est conclusio responsiua quaesito, In Christo fuit timor Dei, non respectu malis, sed respectu eminentie Dei, prae ceteris hominibus. haec conclusio in litera primum declarat quod ad terminos duos distinguendo duo obiecta timoris. scilicet malum terribile, & eminentia potentis infligere malum. Quae probatur, quia nisi esset eminentis, non timeretur. Deinde declarat quod fuit in Christo iste affectus timoris eminentie dicendo, quod est affectus reuerentialis tantae eminentie. Deum probatur, quod ad primam partem affirmatiuam auctoritate Apostoli ad Hebr. & quo ad comparatiuam auctoritate Iliac. Replebit eum spiritus timoris domini.

Occurrit hic dubiu circa timorem reuerentialem Christi, ex eo quod eminentia Dei potentis infligere

ar. 4. hu.

Lib. 2. 3. & 4.

Aug. in Jo. trac. 5. ca. med.

Glor.

q. 35. 2. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

p. 2. q. 4.

gere malum, aut habito rationem reuerendi, quatenus eminentia Dei absolute, aut quatenus eminentia est potens infigere malum. Non potest dici primum, tum quia eminentia Dei, ut sic venerandum adorandumque sonat, non timendum, quum non dicat ordinem ad malum, tum quia expresse Auctor in art. i. q. 2. p. 1. secunde dicit, quod tam De-

ar. 4. huius q. 2. p. 1. secunde dicit, quod tam De-

Aug. in Can. 10. trac. 9. cir ca med. to. 9

q. 35. a. 2.

p. 2. q. 39. a. 2.

p. 2. q. 39. a. 2.

ibid. 24. in callu.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

q. 41.

bitum est. Ergo etiam non fuit in eo donum timoris.

¶ 2. Pre. Dono timoris timet aliquis, uel separationem a Deo, q̄ pertinet ad timorem castum, uel puniri ab ipso, quod pertinet ad timorem seruilem, ut Augustinus dicit. luper Cano. Ioann. sed Christos non timuit separari a Deo per peccatum, neque etiam puniri ab eo propter suam culpā; quia impossibile erat ei peccare, ut infra dicitur. ¶ Timor autem non est de impossibili. Ergo in Christo non fuit donum timoris.

¶ 3. Præterea. i. Ioann. 4. dicitur, quod perfecta charitas foras mittit timorem: sed in Christo fuit perfectissima charitas, secundum illud Eph. 3. Supereminentem scientiam charitatem Christi. Ergo in Christo non fuit donum timoris.

SED CONTRA est, quod dicitur Isaia 11. Replebit eum spiritus timoris domini.

RESPON. Dicendum, quod sicut in 2. parte dictū est, timor respicit duo obiecta, quorum unum est malum terribile, aliud est illud, cuius potestate malum potest inferri: sicut aliquis timet regem, in quantum habet occidendi potestatem. Non autem timetur ille, qui potest nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui de facili resisti nō possit: ea enim quæ in promptu habemus repellere, nō timemus. Et sic patet, q̄ aliquis non timetur, nisi propter suā eminentiam. Sic igitur dicendum est, q̄ in Chro fuit timor Dei, non quidem secundū q̄ respicit malū separationis a Deo per culpā, neq; etiam secundum quod respicit malū punitionis p culpa, sed secundum quod respicit

A malum. Contemplando siquidem diuinam eminentiā, ut causam potentem, quantum ex se est infigere malum, insurgebat timor reuerentialis ad illam; quauis sciens eminentiam illam esse causam determinatam ad non causandum in se huiusmodi malum, securus esset absque suspitione quacunque huiusmodi mali.

ipsam diuinam eminentiā, prout scilicet anima Christi quodam affectu reuerentiæ mouebatur in Deum a Spiritu sancto acta. Vnde Hebr. 3. dicitur, q̄ in omnibus exauditus est pro sua reuerentiā. Hūc enim affectū reuerentiæ ad Deū, Christus secundum quod homo, præceteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit scriptura plenitudinem timoris domini.

AD PRIMUM ergo dicendū, quod habitus virtutum & donorum, proprie & per se respiciunt bonum, malum autem ex cōsequenti. Pertinet. n. ad rationē virtutis, ut opus bonū reddat, ut i. 2. Eth. 4. dicit. Et ideo de rōne doni timoris nō est illud malū, quod respicit timor: sed eminentia illius boni, s. diuini, cuius potestate aliq̄d malū intelligi potest: sed spes, s. in quod uirtus est, respicit non solum actore boni, sed etiam ipsum bonū, in quantum est non habitū. Et ideo Christo, qui iā habebat perfectū beatitudinis bonū, non attribuitur virtus spei, sed donum timoris.

AD SECUNDUM dicendū, quod ratio illa procedit de timore, secundum quod respicit obiectum, quod est malum.

AD TERTIUM dicendum, q̄ perfecta charitas foras mittit timorem seruile, qui respicit principaliter penam: sic autem timor non fuit in Christo.

ARTICVLVS VII.

Utrum in Christo fuerint gratia gratis data.

AD SEPTIMUM sic procedit. Videt, q̄ in Christo nō fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim qui habet aliquid secundū plenitudinem, non competit illud habere

propriam rationem spei directe respicit bonum, omnia quæ conuenire nata sunt spei, retineat, ac per hoc q̄ sit boni habendi, seu non habiti. Timor autem, quia secundum propriam rationem timoris directe respicit malum, sed quatenus eleuatus est in celsitudinem doni, proprie & per se respicit bonum, non retinet ea quæ se tenent ex parte mali, sed ad id, quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimum retinuit de aspectu ad malum, timoris donum in Christo, dum in solum tendebat actorem mali, nō vt exequatium, sed vt in se potentem causare malum. Quo fit, vt virtus spei in Christo non fuerit, vt pote, ponens Deum non haberi ab anima Christi, timoris autem donum in eo fuerit, vt pote, solum reuerentiā actoris mali ponens in Christi anima.

Super questionis septima articulum septimum.

Inclus articuli septimi, ut sonat, intelligitur. In corpore vnica est conclusio responsiua quæ fito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime omnes gratiæ gratis datæ. Probatur, quod timor etiam, qui docet, habere ea per quæ sua doctrina

¶ Et per hæc patet solutio obiectorum, & quod omnia consonant.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli sexti, si distinctionem iam dictam de duplici ordine causæ ad effectū, applicaueris ad literam, videbis differentiam inter timoris donum, & spei virtutem in li tera positam. Habet siquidem actor, siue boni, siue mali duplicem ordinem ad suū effectum: primò secundum se pro quanto est potens causare bonum, siue malum etiam mihi: secundò, vt preparatus est ad executionem boni, uel mali. Tūc autem tantum timetur malum, vel speratur bonum ex actore, quando uterque ordo inuenitur: quando autem primus tantum, tunc actor tantum respicitur.

¶ In litera igitur ponitur differentia inter virtutem spei, & donum timoris, in hoc, q̄ spes est respectu boni in executione & respectu actoris boni utroque modo: timor uero nō est respectu mali, nec respectu actoris, vt executiui, sed respectu actoris potentis secundum se malum causare. Et ratio redditur in litera ex cōmuni ratione doni & virtutis, quia commune est virtuti, & dono p se primo respicere bonum, quia virtus primo bonum facit. Hinc n. sequitur, quod spes, quæ non solum in quantum donum, sed secundum

¶ In litera igitur ponitur differentia inter virtutem spei, & donum timoris, in hoc, q̄ spes est respectu boni in executione & respectu actoris boni utroque modo: timor uero nō est respectu mali, nec respectu actoris, vt executiui, sed respectu actoris potentis secundum se malum causare. Et ratio redditur in litera ex cōmuni ratione doni & virtutis, quia commune est virtuti, & dono p se primo respicere bonum, quia virtus primo bonum facit. Hinc n. sequitur, quod spes, quæ non solum in quantum donum, sed secundum

3. cōt. c. 154. si & veri. q. 27. ar. 1. & 5. cor. & opul. 3. ca. 22. & Ro. 1. lect. 3. & Ephel. 1. lect. 2.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæ fito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime omnes gratiæ gratis datæ. Probatur, quod timor etiam, qui docet, habere ea per quæ sua doctrina

doctrina manifestetur. ergo oportet in Christo excellentissime fuisse omnes gratias gratis datas. Antecedens probatur, quia alias sua doctrina esset inutilis. Consequentia vero probatur, quia Christus est primus, & principalis doctor fidei: & gratia gratis datae sunt ea, per que fidei spiritusque doctrina manifestatur.

Vbi nota, quod Christus dicitur primus, & principalis fidei doctor, vel quia persona illa habet etiam tempore primatum in docendo, vel quia non obumbrata, sed reuelata fidei doctor primus tempore, & principalis auctoritate fuit Christus secundum quod homo, prout de ipso est sermo hic. Et hoc auctoritati Apostoli ad Hebreros secundo consonat, ubi salus initiu manifeste narrantur a Christo, in quo Deus nouissime locutus est, sumpisse dicitur.

Super hoc autem, quod Christus est primus, ac principalis doctor, fundatur consequentia, non solum gratiarum, sed etiam excellentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primum ac precipuum Doctorem excellentius alius se habere in doctrina, & requisitis ad illam, propter quod in litera i calce corporis huius sequela ratio tangitur dicen co. Sicut in primo, & principali fidei doctore.

In responsione ad primum eadem septimi articuli, cum legis differentiam inter Christum & alios sanctos, in hoc quod in aliis sanctis gratia gratis datae diuiduntur, non autem in Christo intellige non de diuersitate, & unitate, quasi in Christo omnes gratiae gratis datae sint una gratia, in alijs vero sanctis alia sint gratia prophetica, alia gratia sanctorum, alia gratia miraculorum, & cetera, quoniam sicut virtutes infuse, quae spectant

secundum participationem: sed Christus habuit gratiam secundum plenitudinem, secundum illud Ioan. i. Plenum gratiae & veritatis. Gratia autem gratis datae uidentur esse quaedam participationes diuinae, & particulariter diuersis attributa, secundum illud i. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt, ergo uidetur quod in Christo non fuerint gratiae gratis datae.

Prat. Quod debetur alicui, non uidetur esse gratis ei datum: sed debitum erat homini Christo, quod sermone sapientiae, & scientiae abundaret, & potes esset in virtutibus faciens, & in alijs huiusmodi, quae pertinent ad gratias gratis datas, cum ipse sit Dei uirtus, & Dei sapientia, ut dicitur i. ad Cor. 1. ergo Christo non fuit conueniens habere gratias gratis datas.

Prat. Gratia gratis datae ordinantur ad utilitatem fidelium, secundum illud i. Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem: non autem uidetur ad utilitatem aliorum pertinere habitus, aut quaecumque dispositio, si homo non uratur, secundum illud Eccl. 10. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quae utilitas in uisusque? Christus autem non legitur usus omnibus gratias gratis datis, praesertim quantum ad genera linguarum. non ergo in Christo fuerunt omnes gratiae gratis datae.

SEN CONTRA est, quod Aug. dicit in epistola ad Dardanum, quod sicut in capite sunt omnes sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiae.

RESPON. Dicendum, quod sicut in 1. parte habitum est, quod gratia gratis datae ordinantur ad fidei & spiritualis doctrinae manifestationem: oportet enim, qui docet habere ea, per que sua doctrina manifestetur, alias sua doctrina esset inutilis. Spiritus autem doctrinae & fidei, primus & principalis doctor est Christus, secundum illud Heb. 2. Cum initium accepisset enarrari per dominum, per eos, qui audierunt, in nos confirmata est, constare Deo signis & portentis &c. Vnde manifestum est, quod in Christo excellentissime fuerunt omnes gratiae gratis datae, sicut in primo & principali fidei doctore.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut gratia gratum faciens, ordinatur ad actus meritorios tam interiores quam exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quosdam actus exteriores, fidei manifestatiuos, sicut est operatio miraculorum & alia huiusmodi. In utraque autem gratia Christus plenitudinem habuit: in quantum enim diu-

nitati unita erat eius anima, plenam efficaciam habebat ad omnes praedictos actus perficiendos: sed alij sancti, qui mouentur a Deo sicut instrumenta non unita, sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos, uel ad illos actus perficiendos. Et ideo in alijs sanctis huiusmodi gratiae diuiduntur, non autem in Christo.

AD SECUNDUM dicendum, quod Christus dicitur Dei uirtus, & Dei sapientia, in quantum est aeternus Dei filius: sic autem non competit sibi habere gratiam, sed esse potius datorem gratiae: competit autem sibi habere gratiam, secundum humanam naturam.

AD TERTIUM dicendum, quod donum linguarum datum est apostolis, quia mittebantur ad docendas omnes gentes. Christus autem in una sola gente iudaeorum uoluit personaliter praedicare, secundum quod ipse dicit Mat. 13. Non sum missus, nisi ad oues, quae perierunt domus Israel. Et Apost. dicit Ro. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis. Et ideo non oportuit, quod loqueretur pluribus linguis: nec tamen defuit ei omnium linguarum notitia, cum et occulta cordium ei non essent abscondita (ut infra dicitur*) quorum uoces quaecumque sunt signa nec tamen inutiliter haec notitia habuit, sicut non inutiliter haec habuit, quod non uidetur, quoniam non est opportunum.

ARTICULVS VIII.

Utrum in Christo fuerit prophetia.

AD OCTAVUM sic procedit. Videtur, quod in Christo non fuerit prophetia. Prophetia enim importat quaedam obscuram & imperfectam notitiam, secundum illud Numer. 12. Si quis fuerit inter uos propheta domini, per somnium aut in uisione loquatur ad eum: sed Christus habuit plenam, & apertam notitiam multo magis quam Moyses, de quo ibi subditur, quod palam & non per enigmata uidebat Deum. Non ergo in Christo debet poni prophetia.

Prat. Sicut fides est eorum, quae non uidentur, & spes eorum, quae non habentur, ita prophetia est eorum, quae non sunt praesentia, sed distantia propheta dicitur quasi per uisum: sed in Christo non ponitur fides nec spes, ut supra dictum est. Ergo prophetia et non debet poni in Christo.

Pre. Prophetia est inferioris ordinis, quam Angelus, uisus & de Moyses, qui fuit supremus prophetarum (ut in 3. parte dictum est) dicitur Ac. 7. quod locutus est cum Angelo in solitudine: sed Christus non est

ad gratiam gratum facientem, multiplicatur in Christo, sicut in alijs sanctis, & non omnes uirtutes in Christo sunt una uirtus ita multiplicatur in tam in Christo, quam in alijs sanctis gratiae gratis datae sunt intellige de diuisione totius, & partium, hoc est, quod in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum: in alijs uero sanctis fuit partialiter, quia uni sancto una gratia, & alteri alia: iuxta doctrinam Apostoli. Et rarius uni sancto talis gratia (puta prophetia aut miraculorum, secundum talem mensuram) in Christo autem tota plenitudo, & cetera. Et ratio assignatur in littera, quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alij uero sancti mouentur a Deo ut instrumenta separata, quod si plenus non intelligitur, uidetur, ultra prius dicta, in quarto contra Gentiles capitulo 14. Super quaestione septima articulum octauum.

Super quaestione septima articulum octauum.

Titulus octauus articuli intelligitur, ut sonat.

In corpore articuli una est conclusio responsiua quaesito affirmatiue, scilicet, in Christo fuit prophetia. Probatur Christus fuit non solum comprehensione, sed uiuatore & cognoscente, ac dicebat quae procul ab aliorum erat notitia, ergo fuit propheta. Consequentia probatur, quia ad prophetiam requiritur, quod cognita sint procul ab alijs, cum quibus cognoscens & annuntians est: quod probatur ex differentia secundum locum & secundum tempus, & consequenter ex differentia inter pure comprehensores, & uiuatores.

Vbi nota primo ex libro precedentis quaestione 173. articulo primo & ex quaestione 174. articulo quinto quod d

Epi. 17. de clinado ue rili. tomo. 2

P. 1. q. 11.

lib. 16. 28. tom.

q. 10. 10.

in q. 10. 2. & 24. 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32.

q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

quod cognitio prophetica dupliciter foritur esse procul, scilicet uel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica communiter dicta, a uisione Dei per essentiam) uel ex parte cognoscentis, & penes hoc distinguitur prophetia Moysi & Christi a cognitione beatorum, quoniam beati non sunt procul,

quia comprehensores tantum. Moyses autem fuit simpliciter uiator, Christus uero comprehensor & uiator, & propterea Auctor hoc in loco prophetiam in Christo intelligat, & concludat ex parte cognoscentis, quia scilicet Christus erat uiator.

Nota secundo nomine, quod probatio litera secundum locum & tempus, repetitione eiusdem loci, & similiter temporis respectu dicentis & aliorum eget, ita quod in exemplo de loco ad partem negatiuam, scilicet, si uero aliquis in Syria existens, ea quae sunt ibi annuntiat, subaudi, existens in Gallia, cum quibus non est, a quibus tamen procul sunt gesta in Syria, non esset propheticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent prophetae. Et similiter in exemplo de tempore, non sunt prophetiam, quod Estras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & a quibus procul fuit, & edificacionem templi: alioquin omnes historici essent prophetae. Evidetur ergo ad prophetam utriusque simul conuersus conditionis, scilicet quod cognoscat ea quae sunt procul ab alijs, cum quibus ipse est: & ideo nec Deus nec sancti, aut angeli sunt prophetae, sed uiatores.

Nota tertio, quod duplici ratione Christus in quantum uiator, potest dici propheta. Primo, ut in quantum uiator, denotet conditionem tam cognitionis, quam cognoscentis: quia scilicet prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectans ad uiam, siue intellectum, siue imaginatiuam (ut dicitur hic in responsione secundae ad primum) & conuenit sibi ratione conditionis cognoscentis, quia erat uiator.

minoratus ab angelis secundum notitiam animae, sed solum secundum corporis passionem, ut habetur Heb. 2. ergo uidetur quod Christus non fuit Propheta.

SED CONTRA est, quod de eo praedicatur Deute. 18. Prophetam scribitis uobis Deus de fratribus uestris. Et ipse de se dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.

RESPON. Dicendum, quod Propheta dicitur quasi procul fans, uel procul uidens in quantum scilicet cognoscit & loquitur ea, quae sunt procul ab hominum sensibus: sicut etiam Aug. dicit 16. contra Faustum. * Est autem considerandum, quod non potest dici aliquis Propheta ex hoc, quod cognoscit & annuntiat ea quae sunt alijs procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est per locum, & secundum tempus: si enim aliquis in Gallia existens, cognosceret & annuntiaret alijs in Gallia existentibus ea, quae tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Helias ad Giezi dixit, 4. Regu. 5. quomodo uir descendet de curru, & occurreret ei. Si uero aliquis in Syria existens, ea quae sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem appareret secundum tempus. Propheticum enim fuit quod Isaias praenuntiavit, quod Cyrus rex Persarum templum Dei esset reedificaturus, ut patet Isa. 44. Non autem fuit propheticum, quod Estras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si igitur Deus aut angeli, uel etiam beati cognoscunt & annuntiant ea, quae sunt procul a nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam: quia in nullo nostrum statum attingunt. Christus autem ante passionem nostrum statum attingebat, in quantum non solum erat comprehensor, sed et uiator. Et ideo prophetici erat, quod ea quae erant procul ab aliorum uiatorum notitia, & cognoscebat & annuntiabat. Et hac ratione dicitur in eo fuisse prophetia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per illa uerba non ostenditur esse de ratione prophetiae & enigmatica cognitio, quae scilicet est per somnium, & in uisione: sed ostenditur comparatio aliorum prophetarum, qui per somnium

A tione conditionis cognoscentis, quia erat uiator. Secundo, ut in quantum uiator, denotet conditionem cognoscentis tantum, ita quod Christus quacumque creata cognitione noverit occulta alijs propheta est: quia cognitio illa uiatoris est, quamuis non in quantum uiator est, sibi conueniat. Nec propterea sequitur, Christus ratione cognitionis comprehensura est propheta, ergo in quantum comprehensor est propheta: quoniam ratione cognitionis comprehensura, non in quocumque, sed in uiatore, est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis comprehensura absolute Christus esset propheta, quod non dicimus. Et ad hoc tendit responsio prima ad primum cum toto corpore articuli, dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

& in uisione perceperit diuina, ad Moysen, qui palam & non per aenigmata Deum uidit, qui propheta est dictus, secundum illud Deut. vti. Non surrexit ultra propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamen dici, quod et si Christus habuit plenam & apertam notitiam, quantum ad partem intellectiuam, habuit tamen in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina, in quantum non solum erat comprehensor, sed etiam uiator.

AD SECUNDUM dicendum, quod fides est eorum, quae non uidentur ab ipso credente, & similiter spes est eorum, quae non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum quae sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus propheta conuersatur, & communicat in statu uiae: & ideo fides & spes repugnat perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia.

AD TERTIUM dicendum, quod angelus cum sit comprehensor, est supra prophetam, qui est purus uiator, non autem supra Christum, qui fuit simul uiator & comprehensor.

ARTICVLVS IX.
Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiae.

AD NONVM sic proceditur. Vtrum, quod non fuerit in Christo gratiae plenitudo. A gratia enim deriuantur uirtutes, ut in secunda parte dictum est. * sed in Christo non fuerunt omnes uirtutes: non enim fuit in eo fides neque spes, ut ostensum est. Ergo in Christo non fuit gratiae plenitudo.

¶ 2. Præter. Sicut patet ex his, quae in secunda parte dicta sunt, * gratia diuiditur in operantem & cooperantem: operans autem gratia dicitur, per quam iustificat impius, quod quidem non habuit locum in Christo, qui numquam subiacebat alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratiae.

¶ 3. Præter. lac. i. dicitur. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendit a Patre luminum: sed quod descendit, habetur particulariter & non plene. ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiae.

Tertia Thomae.

¶ In uisione perceperit diuina, ad Moysen, qui palam & non per aenigmata Deum uidit, qui propheta est dictus, secundum illud Deut. vti. Non surrexit ultra propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamen dici, quod et si Christus habuit plenam & apertam notitiam, quantum ad partem intellectiuam, habuit tamen in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina, in quantum non solum erat comprehensor, sed etiam uiator.

AD SECUNDUM dicendum, quod fides est eorum, quae non uidentur ab ipso credente, & similiter spes est eorum, quae non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum quae sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus propheta conuersatur, & communicat in statu uiae: & ideo fides & spes repugnat perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia.

AD TERTIUM dicendum, quod angelus cum sit comprehensor, est supra prophetam, qui est purus uiator, non autem supra Christum, qui fuit simul uiator & comprehensor.

ARTICVLVS IX.
Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiae.

AD NONVM sic proceditur. Vtrum, quod non fuerit in Christo gratiae plenitudo. A gratia enim deriuantur uirtutes, ut in secunda parte dictum est. * sed in Christo non fuerunt omnes uirtutes: non enim fuit in eo fides neque spes, ut ostensum est. Ergo in Christo non fuit gratiae plenitudo.

¶ 2. Præter. Sicut patet ex his, quae in secunda parte dicta sunt, * gratia diuiditur in operantem & cooperantem: operans autem gratia dicitur, per quam iustificat impius, quod quidem non habuit locum in Christo, qui numquam subiacebat alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratiae.

¶ 3. Præter. lac. i. dicitur. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, descendit a Patre luminum: sed quod descendit, habetur particulariter & non plene. ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiae.

Tertia Thomae.

Infr. art. 10. & 11. c. 3. dist. 13. q. 1. Super Quaestiones septima articulum nonum.

Inclus. articuli noni ab Auctore in principio corporis declaratur, quod plenitudo importat totalitatem & perfectionem, ita quod habere gratiae plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfecte. Et quia totaliter & perfecte dupliciter inuenitur, uel in genere aliquo, uel simpliciter; intellige hic, quod est sermo de totalitate & perfectione simpliciter, ita quod questio est, an in Christo fuerit gratiae plenitudo simpliciter.

In corpore articuli tria sunt: primo declaratur termini & distinctio.

lib. 16. cap. 28. 1084.

q. 10. ad.

inf. q. 12. c. 2. q. 2. 4. 44. & 46. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52.

D. 1067.

D. 1066.

q. 2. 4. 7.

diffinguitur: secundo respondetur vnica conclusione de plenitudine intensiua: tertio respondetur vnica conclusione de plenitudine extensiua.

¶ Declaratur in primis plenitudo, & distinguitur vel intensiue vel uirtualiter. Prima autem conclusio est: In Christo fuit plenitudo gratie intensiue. Probatur. habuit gratiam in summo. ergo. Consequencia relinquatur per se nota. Antecedens uero probatur dupliciter: primo ex causa: quia anima Christi erat propinquissima causa gratie, quia personaliter coniuncta: quanto autem propinquior, tanto magis gratie recipit. ergo in summo propinqua, est in summo gratie. Secundo ex effectu. Anima Christi accepit gratiam, ut ex ea transfunderetur in alios. ergo habuit summam gratiam. Et patet sequela in exemplo de calore in igne.

¶ Nota hic primo, quod expresse litera loquens de quantitate intensiua, dicit quod Christus habuit eam in summo. Et hoc argentiissime nota contra attribuentes Auctori, quod non datur summum possibile in gratia: non enim habere Christus gratiam in summo intensiue, nisi haberet summum possibile: sicut non habetur albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem, ut patet.

¶ Nota secundo, quod Auctor non dixit animam Christi recipere gratiam, ut esset in alijs gratie causa absolute & simpliciter, sed cum adhesionem ap. positum. ly quodam modo, dicit. Vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Deus enim ipse est gratie causa simpliciter, & absolute: anima autem Christi quodam modo, de quo modo inferius erit sermo diffusus in loco proprio.

¶ Secunda conclusio est: Christus habuit plenitudinem gratie, quantum ad uirtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratie, scilicet uirtutes, dona &c. Probatur, Christus habuit gratiam, ut uniuersale principium in genere habentium gratiam, ergo. Probatur sequela: quia uirtus primi principij alicuius generis, uniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis, ut patet de sole respectu generationis.

¶ Vbi nota, quod sic non occurrit quod de conclusione, sed ratio eius non caret scrupulo: quoniam Christum esse principium uniuersale generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, ut principium contentum in genere tali habentium gratiam, vel ut principium uniuersale talis generis non contentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato quod sit uera, non tamen sic probatur in litera: quoniam in litera sublimatur sub illa maiore de principio uniuersali extra genus: sicut si sol poneretur causa generis eorum, quae generantur & corrumpuntur, ipse ex-

SEB CONTRA est, quod dicitur Ioan. r. Vidimus eum plenum gratiae & ueritatis.

RESPON. Dicendum, quod plene dicitur haberi, quod perfecte & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo, quantum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plene habere albedinem, si habeat eam, quantumcumque nata est haberi. Alio modo secundum uirtutem: puta si aliquis dicatur plene habere vitam, quia habet eam secundum omnes effectus uel operationes, & sic habet plene uitam homo, non autem brutum animal, uel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiae plenitudinem. Primo quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem appareret, primo ex propinquitate animae Christi ad causam gratiae: dictum est enim, quod quanto aliquod receptiuum propinquius est causae influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quae propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiae eius. Secundo ex comparatione eius ad effectum. sic enim recipiebat anima Christi gratiam, ut ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Et ideo oportuit, quod haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maxime calidus. Similiter etiam quantum ad uirtutem gratiae plene habuit gratiam: qui habuit eam ad omnes operationes uel effectus gratiae. Et hoc ideo, quia conferebat ei gratia tanquam cuidam uniuersali principio in genere habentium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis uniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est uniuersalis causa generationis (ut Dionysius dicit 4. cap. de Diuino nomine) eius uirtus se extendit ad omnia, quae sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiae extenditur in Christo, in quantum se extendit eius gratia ad omnes gratiae effectus, qui sunt uirtutes & dona, & alia huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod spes nominant effectus gratiae in quodam defectu, qui est ex parte recipientis gratiam, in quantum scilicet, fides est de non uisus, & spes de non habitus. Vnde non oportet, quod in Christo, qui est actor gratiae, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: sicut in igne non sunt omnes modicioris defectus ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

AD SECUNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVINTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SEXTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SEPTIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD OCTAVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD NONVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD DECIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD UNDICESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD DUODECIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD TREDECIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QUADRAGESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QUINGENTESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SEXCENTESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SEPTINGENTESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD OCTINGENTESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD NINGENTESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD MILLESIMVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

Fra genus corruptibilem generabilemque existens. Si secundo modo intelligatur, propositio non apparet uera: nam Christus est vnus habentium gratiam, & non est extra genus habentium gratiam, iuxta illud, Plenum gratiae & ueritatis. Ioan. primo. Aut igitur maior de uniuersali principio, ut sol respectu generabilium, intellecta non est ad propositum: aut minor de Christo, quod sit uniuersale principium, sic est falsa.

¶ Ad hoc dicitur, quod propositio ista, Christus habuit gratiam, ut uniuersale principium in genere habentium gratiam, intelligitur de principio uniuersali, non contento in tali genere: ita quod concedendum est, quod Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam: quoniam est supra generationem habentium gratiam in esse gratiae. Nec propterea sequitur, Christum non habere gratiam: sed non habere gratiam per generationem, quae sunt habentes gratiam. Est siquidem inter Christum & alios habentes gratiam haec differentia, quod alij habent gratiam per adoptionem: Christus autem non per adoptionem, sed per naturam. Nam ceteri filij sunt adoptiui, Christus autem non: sed de eo Luc. primo ad beatam Virginem dictum est, Quod ex te nascetur sanctum. Cum ergo legis genus habentium gratiam intellige perinde ac si legeres genus filiorum adoptiuorum Dei: quoniam genus habentium gratiam per adoptionem est. Et quia Christus est uniuersale principium generis habentium gratiam, sicut si sol poneretur uniuersale principium generabilium secundum naturam, ideo oportet quod gratia Christi extendat se ad omnes gratiae effectus, sicut uirtus solis ad omnia generabilia in natura extenditur.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quod aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiae, & aliud de ipsa re, immo ipsi rebus, quae sunt gratia, & dona gratiae. Nam gratia non inuenitur in Deo secundum se formaliter (cum creatura rei nomen sit, sicut beneficium) dona uero gratiae in Deo sunt etiam formaliter, ut patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea cum argumentum tertium in litera esset de donis, Auctor non ad rationem gratiae, sed donorum gratiae aspiciens dixit duo: primo, quod plenitudo gratiae, hoc est donorum gratiae, attenditur in Christo secundum capacitatem creaturae: secundo, quod non attenditur per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae, & non dixit, gratiae diuinae: descendunt enim gratiae creaturae, non a gratia in Deo, sed a bonitate in Deo.

¶ Nota hic primo, quod expresse litera loquens de quantitate intensiua, dicit quod Christus habuit eam in summo. Et hoc argentiissime nota contra attribuentes Auctori, quod non datur summum possibile in gratia: non enim habere Christus gratiam in summo intensiue, nisi haberet summum possibile: sicut non habetur albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem, ut patet.

¶ Nota secundo, quod Auctor non dixit animam Christi recipere gratiam, ut esset in alijs gratie causa absolute & simpliciter, sed cum adhesionem ap. positum. ly quodam modo, dicit. Vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Deus enim ipse est gratie causa simpliciter, & absolute: anima autem Christi quodam modo, de quo modo inferius erit sermo diffusus in loco proprio.

¶ Secunda conclusio est: Christus habuit plenitudinem gratie, quantum ad uirtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratie, scilicet uirtutes, dona &c. Probatur, Christus habuit gratiam, ut uniuersale principium in genere habentium gratiam, ergo. Probatur sequela: quia uirtus primi principij alicuius generis, uniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis, ut patet de sole respectu generationis.

¶ Vbi nota, quod sic non occurrit quod de conclusione, sed ratio eius non caret scrupulo: quoniam Christum esse principium uniuersale generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, ut principium contentum in genere tali habentium gratiam, vel ut principium uniuersale talis generis non contentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato quod sit uera, non tamen sic probatur in litera: quoniam in litera sublimatur sub illa maiore de principio uniuersali extra genus: sicut si sol poneretur causa generis eorum, quae generantur & corrumpuntur, ipse ex-

SEB CONTRA est, quod dicitur Ioan. r. Vidimus eum plenum gratiae & ueritatis.

RESPON. Dicendum, quod plene dicitur haberi, quod perfecte & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo, quantum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plene habere albedinem, si habeat eam, quantumcumque nata est haberi. Alio modo secundum uirtutem: puta si aliquis dicatur plene habere vitam, quia habet eam secundum omnes effectus uel operationes, & sic habet plene uitam homo, non autem brutum animal, uel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiae plenitudinem. Primo quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem appareret, primo ex propinquitate animae Christi ad causam gratiae: dictum est enim, quod quanto aliquod receptiuum propinquius est causae influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quae propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiae eius. Secundo ex comparatione eius ad effectum. sic enim recipiebat anima Christi gratiam, ut ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Et ideo oportuit, quod haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maxime calidus. Similiter etiam quantum ad uirtutem gratiae plene habuit gratiam: qui habuit eam ad omnes operationes uel effectus gratiae. Et hoc ideo, quia conferebat ei gratia tanquam cuidam uniuersali principio in genere habentium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis uniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est uniuersalis causa generationis (ut Dionysius dicit 4. cap. de Diuino nomine) eius uirtus se extendit ad omnia, quae sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiae extenditur in Christo, in quantum se extendit eius gratia ad omnes gratiae effectus, qui sunt uirtutes & dona, & alia huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod spes nominant effectus gratiae in quodam defectu, qui est ex parte recipientis gratiam, in quantum scilicet, fides est de non uisus, & spes de non habitus. Vnde non oportet, quod in Christo, qui est actor gratiae, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: sicut in igne non sunt omnes modicioris defectus ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

AD SECUNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ad gratiam operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi, igitur iustificata est per gratiam operantem, in quantum per eam facta est iusta, & sancta a principio suae conceptionis, non quod ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD TERTIVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

AD QVARTVM dicendum, quod plenitudo gratiae attribuitur animae Christi secundum capacitatem creaturae: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinae.

ARTICVLVS X.

Primum plenitudo gratia sit propria Christi.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod plenitudo gratia non sit propria Christi. Quod enim est proprium alicuius, sibi soli conuenit: sed esse plenum gratia, quibusdam alijs attribuitur: dicitur enim Luc. 1. Beata Virgini, Ave gratia plena. dicitur etiam Act. 7. Stephanus plenus gratia, & fortitudine. ergo plenitudo gratia non est propria Christo.

¶ 2 Præterea. Illud, quod potest communicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: sed plenitudo gratia potest communicari per Christum alijs: dicit enim Apost. Ephes. 3. Ut impleamini in omnem plenitudinē Dei. ergo plenitudo gratia non est propria Christo.

¶ 3 Præterea. Status viæ proportionari videtur statui patriæ: sed in statu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cœlesti patriâ, ubi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidet singulariter, vt patet per Gregorium in Homil. * de centum ouibus. ergo in statu viæ habetur gratia plenitudo a singulis hominibus: & ita plenitudo gratia non est propria Christi.

Sed contra est, quod plenitudo gratia attribuitur Christo, in quantum est vnigenitus a Patre, secundum illud Ioan. 1. Vidi eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratia & veritatis: sed esse vnigenitum a Patre, est proprium Christo. ergo & sibi proprium est, esse plenum gratia & veritatis.

RESPON. Dicendum, quod plenitudo gratia potest attendi dupliciter, vno modo ex parte ipsius gratia: alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratia dicitur esse plenitudo, ex eo quod aliquis pertinet ad summum gratia, & quantum ad essentiam & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, quæ potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratia effectus, & talis gratia plenitudo est propria Christo. Ex parte verò subiecti dicitur gratia plenitudo, quando quis habet plene gratiam secundum suam conditionem, siue se-

condum intentionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad terminum præfixum ei a Deo, secundum illud Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi: siue etiam secundum virtutem, in quantum scilicet habet facultatem gratia ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Ephes. 3. Mihi enim omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. Et talis gratia plenitudo non est propria Christo, sed communetur alijs per Christum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratia: quia non habuit gratiam in summa excellentia, quæ potest haberi, nec ad omnes effectus gratia, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationē ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statum illum, ad quem erat electa a Deo, ut esset scilicet mater vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia, quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quod esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de alijs: harum tamen plenitudinum vna est plenior altera, secundum quod aliquis est diuinitus præordinatus ad altiorem, vel inferiorem statum.

AD SECUNDUM dicendum, quod Apostolus ibi loquitur de illa plenitudine gratia, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id, ad quod homo est diuinitus præordinatus: quod quidem est vel aliquid commune, ad quod præordinantur omnes Sancti, vel aliquid speciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratia est omnibus Sanctis communis, ut scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Aposto. fidelibus, quibus scribit.

AD TERTIUM dicendum, quod illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus sanctis: sunt tamen quædam prærogatiue Sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

tem probatur: quia alijs gratia datur intensiue, secundum mensuram eis a Deo præfixam, iuxta Apostoli auctoritatem. Et similiter datur virtus gratia ad omnia, quæ pertinent ad suum officium, vel statum, iuxta aliam Apostoli auctoritatem. Nota hic primò, quod distinctio in precedenti articulo posita de plenitudine gratia intensiue vel extensiue, diuidit quodlibet membrum distinctionis in hoc articulo facta. Nam plenitudo gratia secundum se attenditur hic tam intensiue, quam extensiue, & similiter plenitudo gratia ex parte subiecti attenditur tam intensiue, quam extensiue. Quocirca in articulo precedenti plenitudo gratia absolute, hoc est sine additione, considerata distinctaq; est: verò cum explicata additione vel ex parte sui, vel ex parte subiecti, considerata, & distincta est. Vnde in Christo est plenitudo gratia simpliciter intensiue & extensiue, iuxta præcedentem articulum. Et in eodem solo est plenitudo gratia ex parte gratie tam intensiue, quam extensiue, & in eode & alijs per ipsum est plenitudo gratia ex parte subiecti, iuxta hunc articulum. Sed in Christo plenitudo ex parte subiecti coincidit cum plenitudine gratie secundum se, quia vnigenitum a Patre decet plenitudo gratia in se in alijs autem est plenitudo ex parte subiecti limitata, ita quod non est plenitudo ex parte gratie secundum se, quia hæc est propria vnigeniti a Patre, ut prima huius articuli conclusio dicit.

¶ Nota secundo diligentissime, quod Auctor de quantitate intensiue gratie secundum se, loquens in hoc articulo, dicit quod inuenitur de facto in summo data anima Christi, vt patet in primo membro distinctionis, & prima conclusione.

Tertius Thomæ.

tem probatur: quia alijs gratia datur intensiue, secundum mensuram eis a Deo præfixam, iuxta Apostoli auctoritatem. Et similiter datur virtus gratia ad omnia, quæ pertinent ad suum officium, vel statum, iuxta aliam Apostoli auctoritatem.

¶ Nota hic primò, quod distinctio in precedenti articulo posita de plenitudine gratia intensiue vel extensiue, diuidit quodlibet membrum distinctionis in hoc articulo facta. Nam plenitudo gratia secundum se attenditur hic tam intensiue, quam extensiue, & similiter plenitudo gratia ex parte subiecti attenditur tam intensiue, quam extensiue. Quocirca in articulo precedenti plenitudo gratia absolute, hoc est sine additione, considerata distinctaq; est: verò cum explicata additione vel ex parte sui, vel ex parte subiecti, considerata, & distincta est. Vnde in Christo est plenitudo gratia simpliciter intensiue & extensiue, iuxta præcedentem articulum. Et in eodem solo est plenitudo gratia ex parte gratie tam intensiue, quam extensiue, & in eode & alijs per ipsum est plenitudo gratia ex parte subiecti, iuxta hunc articulum. Sed in Christo plenitudo ex parte subiecti coincidit cum plenitudine gratie secundum se, quia vnigenitum a Patre decet plenitudo gratia in se in alijs autem est plenitudo ex parte subiecti limitata, ita quod non est plenitudo ex parte gratie secundum se, quia hæc est propria vnigeniti a Patre, ut prima huius articuli conclusio dicit.

¶ Nota secundo diligentissime, quod Auctor de quantitate intensiue gratie secundum se, loquens in hoc articulo, dicit quod inuenitur de facto in summo data anima Christi, vt patet in primo membro distinctionis, & prima conclusione.

F 2 B

in Deo, ita quod inter gratiam formaliter, & res quæ sunt dona gratia, tantum interest, quod dona gratia, quia communia sunt Deo & creaturæ, si dicuntur plene esse creaturæ, intelligitur secundum capacitatem creaturæ, & non secundum illas rationes formaliter absolute, secundum quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia verò si ponitur plene, simpliciter, & absolute in creatura, non oportet quod limitatio dicta subintelligatur: quia secundum suam rationem creatæ rei nomen est proprium. Quo circa ideo in littera responsionis huius distincta est plenitudo secundum capacitatem creaturæ, & secundum quod in Deo: quia de donis gratia, quæ descendunt a Patre luminum, agebatur.

3. dicitur in 1. q. 1. articulo 4. q. 2.

4. dicitur in prima.

¶ Super Questionibus septima Articuli decimum.

Titulus occasionem sumit ex eo, quod multis in Sacra Scriptura attribuitur plenitudo gratia, vt patet de beata Virgine & Stephano.

In corpore est vna distinctio bimestris, cum duabus conclusiombus responsionis secundum singula membra. Distinctio est hæc. Plenitudo gratia duplex est, vel ex parte gratia, vel ex parte subiecti. Prima conclusio responsionis est, Plenitudo gratia ex parte gratie propria est Christo: secunda est, plenitudo gratia ex parte subiecti, non est propria Christo, sed communis est multis per Christum. Prima conclusio probatur: quia solus Christus pertinet ad summum gratia, tam intensiue, quantum ad essentiam, quam extensiue quantum ad virtutem. Probatur: quia solus habet gratiam in maxima excellentia, quæ potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratia effectus. Secunda au-

* Homil. 34. in eum: patet sine n. & modum.

Et declarat tale summam esse quantum ad essentiam, distinguendo contra virtutem, & quantum ad excellentiam, distinguendo contra extensionem, quae ad virtutem spectat, dicendo quod est in maxima excellentia, quae haberi potest, ubi impersonaliter loquitur, & ex parte gratiae, & non ex parte subiecti, ut clare adde patet in littera, quod non potest iniciari.

¶ Et haec ideo notanda sunt, ut videant Thomistae secundam Auctoris doctrinam dari summam charitatem, summam gratiam, non solum ex parte subiecti, secundum mensuram, quam unicuique praefixit Deus, sed ex parte ipsius charitatis & gratiae secundum se, ut infra amplius clarificabitur.

¶ In responsione ad primum, nota sobrietatem doctrinae praesentis circa plenitudinem gratiae in beata Virgine, scilicet, ut sit plena gratia tam intensiue, quam extensiue non plenitudine gratiae secundum se, quia illa est propria Vniuerso a Patre) sed plenitudine tam intensiue, quam extensiue requisita ad matrem Dei. Et haec nota contra loquaces, & gratia beatae Virginis extendens ad omnes effectus gratiae, quasi matris Dei laus indigeat nostris pro voluntate non ratione laudibus sub quadam pietatis specie.

¶ Siste igitur vir vere deuote ac docte, in laudibus ratione fulsis, ut scilicet sit gratia plena, non ex parte gratiae, sed subiecti, nec in summo intensiue, aut extensiue ex parte gratiae. Lauda in ea gratiam, sed in summo ex parte subiecti supra omnem puram creaturam: haec enim plenitudo matrem Dei decet, quae super omnes est puras creaturas exaltata.

¶ Super Quaestione 7. Articulum undecimum.

Diuinitatem non desim gratiae, par est ut deceptum opus proficimus, & quanto amplius Dei sanctissimi; Domini nostri Leonis Decimi Pontificis Maximi gratia, Cardinea me dignitate attollens abundauit, tanto magis debeo Iesu Christi mysteria, Ecclesiaeque Sacramenta seruatari, in lucemque proferre.

¶ Hoc igitur eodem anno salutis quidem millesimo quingentesimo decimo septimo, aetatis autem propriae nono supra quadragesimum, inchoatum opus die duodecima Cardinalatus simul & mensis Iulij prolequendo, titulum huius undecimi articuli quaestionis septima intelligendum, ut sonat dicimus.

¶ In corpore articuli respondetur quaesito, diuidendo & subdividendo, sic quod iuxta tria membra distinctionis tribus conclusionibus respondetur. Diuisio est, Gratia Christo duplex vel uniois, vel habitualis. Subdistinctio est, Gratia habitualis dupliciter consideratur, vel secundum rationem entis, uel secundum rationem gratiae. Unde confurgunt tria membra: uidelicet gratia uniois, gratia habitualis ut ens, gratia habitualis ut gratia. Prima conclusio iuxta primum membrum est, Gratia uniois est infinita. Probatur, Vniuersi personaliter filio Dei, est

ARTICVLVS XI.

Verum Christi gratia sit infinita.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur, quod gratia Christi sit infinita. Omne enim immentum, est infinitum: sed gratia Christi est immentum: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum Filio, scilicet Christo, ergo gratia Christi est infinita.

¶ 2 Praeterea. Effectus infinitus demonstrat virtutem infinitam, quae non potest fundari nisi in essentia infinita: sed effectus gratiae Christi est infinitus: extendit enim se ad salutem totius humani generis: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi, ut dicitur prima Ioan. 2. ergo gratia Christi est infinita.

¶ 3 Praeterea. Omne finitum per additionem finiti potest peruenire ad quantitatem cuiuscumque finiti. Si igitur gratia Christi esset finita, posset alterius hominis gratia tantum crescere, quod perueniret ad aequalitatem gratiae Christi, contra quod dicitur Iob. 28. Non adaequabitur ei aurum, vel vitrum, secundum quod Greg. * ibi exponit, ergo gratia Christi est infinita.

SED CONTRA est, quod gratia est quiddam creatum in anima: sed omne creatum est finitum, secundum illud Sapient. 11. Omnia in numero, & pondere, & mensura dispositi sunt, ergo gratia Christi non est infinita.

RESPOND. Dicendum, quod

Infinitum, secundum quod ipsa persona verbi est infinita, ergo gratia uniois est infinita. Vbi iuxta promissa expecta calicem vltimi articuli praesentis quaestionis. Secunda conclusio est, Gratia habitualis Christi, in quantum ens, est finita. Probatur, Est in anima Christi sicut in subiecto, ergo est ens finitum.

Probatur sequela, quia non excedit suum subiectum, quod est finita capacitas, quia creatura quaedam.

¶ Nota hic, quod quia finiti & infiniti ratio quantitati solli congruit, ut dicitur in primo Physicorum, iuxta multiplicem quantitatem rei, multiplex finitas, vel infinitas considerari potest. Verbi gratia, in linea iuxta duplicem quantitatem, scilicet molis vel perfectionis, dupliciter potest dici finita, vel infinita: nam si esset linea aliqua infinita longitudinis, esset finita secundum perfectionem (esset enim accidens, ac per hoc imperfectius ens, quam substantia quacunque) & esset infinita secundum rationem lineae. Et simile accidit in habitibus tantum quantitatem perfectionis: multarum tamen rationum, quod scilicet possunt iuxta multiplicem perfectionis quantitatem, multipliciter dici finita, uel infinita, ita quod secundum quantitatem talis perfectionis sunt finita, & secundum quantitatem alterius rationis perfectionis sunt infinita: ut si esset albedo infinita intensiue secundum latitudinem albedinis, esset infinita secundum rationem albedinis: esset tamen finita secundum quantitatem perfectionis simpliciter, quoniam esset accidens, ac per hoc imperfectius ens qualibet substantia quantumcumque finitas perfectionis.

¶ In littera igitur Auctor gratiam considerat, & secundum quantitatem perfectionis conuenientis sibi secundum propriam gratiae rationem, & secundum quantitatem perfectionis conuenientis sibi secundum communem rationem entis, quod est considerare ipsam, sicut & quodlibet aliud ens secundum communem rationem perfectionis. Nam quod est finita perfectionis, est finita entitatis: & contra, & similiter quod est infinita entitatis, est infinita perfectionis, & contra. Et dicitur in secunda conclusione, quod gratia habitualis Christi est finita secundum rationem entis, hoc est, est ens finitum.

¶ In tertia autem, quod eadem est infinita secundum rationem gratiae, hoc est, est gratia infinita. Quae tertia conclusio in littera primo exponitur: deinde probatur. Explanatur quidem & quantum ad vim nominis, scilicet quod est infinita, quia non est limitata secundum aliquam creatam mensuram, & quantum ad rem, quia habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiae, & quantum ad exemplum de luce solis. Probatur autem, Anima Christi confertur gratia sicut quidam vniuersali principio gratificationis in humana natura, ergo anima Christi gratia est infinita secundum rationem gratiae. Antecedens probatur ex auctoritate Apost. ad Ephel. 1.

¶ Nota

3. dist. 13. q. 4. articulo 4. 2. et dist. 14. articulo 1. 2. et q. 29. ar. 1. Et opusc. 1. cap. 21. Et opusc. 60. c. 3. & lo. 3. le. 6.

* Lib. 18. Moral. cap. 3.

Glossa
necesse
illud
nia de
manus
Glossa
Iohann.
med. 10.

¶ Nota hic, quod ly in humana natura, determinat subiectum necessitatis, non extensionis hoc est, quia Christus est vniuersale principium gratificationis, humana necessitatis est: nam causa necessitatis ad habendum Christum principium gratificationis, humana natura est. Sed licet necessitas ex humana occasione

AD PRIMUM ergo dicendum, quod id quod dicitur, Pater non ad mensuram dat Spiritum filio, vno modo exponitur de dono, quod Deus Pater ab æterno dedit Filio, scilicet diuinam naturam, quæ est donum infinitum. Vnde quædam glo. * dicit ibidem, Vt tantus sit filius, quantum & Pater. Alio modo potest referri ad donum, quod datum est humana natura, vt vniatur diuinæ personæ; quod etiam est donum infinitum. Vnde glo. † dicit ibidem, sicut Pater plenum & perfectum genuit verbū, sic & plenum & perfectum est vnitum humana natura. Tertio modo potest referri ad gratiam habitualement, in quantum gratia Christi se extendit ad omnia quæ sunt gratia. Vnde Augu. * hoc exponens dicit, Mensura, diuisio quædam donorum est: alij enim datur per Spiritum sermo sapientia, alij sermo scientia: sed Christus, qui dat, non ad mensuram accepit.

AD SECUNDUM dicendum, quod gratia Christi habet infinitum effectum, tum propter infinitatem prædictam gratia, tum propter vnitatem diuinæ personæ; cui anima Christi vnita est.

AD TERTIUM dicendum, quod gratia in se continens plus tamen vel minus iuxta cuiusque mensuram, quia mensus est illi Deus. Quo fit, ut quantumcumque quæcumque pura creatura crescat in gratia, nunquam peruenire possit ad quantitatem æqualem gratia Christi: sicut nunquam pars adæquare potest totum, nisi partis rationem amittat. Et hoc est quod in litera dicitur, reddendo rationem, quæ finitum crescendo non potest adæquare aliquid finitum: quia, scilicet habent quantitates diuersarum rationum penes hoc, quod Christi gratia est virtutis & quantitatis vniuersalis, aliorum vero gratia est perfectionis & virtutis particularis: quia in illo est gratia cum perfectione debita sibi secundum seipsum gratiam: in alijs vero est gratia cum perfectione modificata & mensurata, secundum tale subiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad nostrum. de hæret. damnatur error Beguinarum dicentium, hominem in via posse peruenire ad talem gratia gradum, ut non possit ultra proficere, eo quod aliter excedi possit gratia Christi. Vtrumque etenim erroneum esse, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

¶ Et ut hæc doctrina facilius intelligatur, dicimus sub exemplo. Calor eiusdem est in se speciei siue in igne, siue in aere, siue in mistis: veruntamen ignis adæquat calorem secundum se, quia tanti, tam extensiuæ, quam intensiuæ est susceptiuus caloris, quantum natus est esse secundum se calor. Aer autem siue mistum quodcumque, calorem participat, ita quod statim ut calor in alio quam igne poni intelligitur, limitatus & deficiens a perfectione, quam natus est calor secundum se habere, intelligitur: ex hoc enim ipso, quod calor in subiecto inadæquante calorem secundum seipsum ponitur, limitatus ac deficiens ponitur. Et propterea quantumcumque crescere ponatur calor in tali subiecto inadæquante, nunquam perueniet ad quantitatem perfectionis caloris in igne adæquato subiecto, eo quod tale augmentum etiam si in infinitum ponatur, continetur, & sicut infra latitudinem subiecti participantis, cuius tota latitudo succumbit subiecto adæquato.

¶ Ad propositum igitur hinc redeundo, dicimus iuxta prius

habitam doctrinam, gratiam habitualement esse in Christo secundum totam perfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsum, & in nullo alio esse gratiam secundum totam perfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsum, & propterea in Christo fuisse gratiam, vt in subiecto totali: in alijs vero vt in subiectis partialibus. Et hoc est gratiam esse diuersarum rationum, quantum & perfectionum, non secundum essentiam, sed secundum modum. Et hinc prouenit, quod gratia Christi comparatur ad gratias aliorum, vt virtus vniuersalis ad virtutes particulares: nam spectando ad differentiam, quæ est penes dictos modos essendi, clare liquet, gratiam Christi habere quicquid perfectionis natum est conuenire gratia secundum seipsum, ac per hoc omnem illius perfectionem intensiuam & extensiuam: vtraque enim perfectio gratia secundum seipsum exigit, & consequenter gratiam Christi esse vniuersalis virtutis (vt pote quæ omnem gratia perfectionem intensiuam & extensiuam in se continet) aliorum vero gratiam esse, particularis virtutis vt pote partem intensiuæ & partem extensiuæ perfectionis

minus per augmentum potest peruenire ad quantitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vniuersalis rationis: sed gratia alterius hominis comparatur ad gratiam Christi, sicut quædam virtus particularis ad vniuersalem. Vnde sicut virtus ignis, quantumcumque crescat, non potest adæquare virtutem solis, ita gratia alterius hominis, quantumcumque crescat, non potest adæquare gratiam Christi.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia Christi potuerit augeri.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quod gratia Christi potuerit augeri. Omnis enim finitum potest fieri additio: sed gratia Christi fuit finita, vt dictum est. * ergo potuit augeri.

¶ 2 Præ. Augmentum gratia fit per virtutem diuinam, secundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens est autem Deus omnem gratia abundare facere in vobis: sed virtus diuina, cum sit infinita, nullo termino coarctatur. ergo viderur, quod gratia Christi potuerit esse maior.

¶ 3 Præ. Luc. 2. dicitur, quod Puer

gratia in se continens plus tamen vel minus iuxta cuiusque mensuram, quia mensus est illi Deus. Quo fit, ut quantumcumque quæcumque pura creatura crescat in gratia, nunquam peruenire possit ad quantitatem æqualem gratia Christi: sicut nunquam pars adæquare potest totum, nisi partis rationem amittat. Et hoc est quod in litera dicitur, reddendo rationem, quæ finitum crescendo non potest adæquare aliquid finitum: quia, scilicet habent quantitates diuersarum rationum penes hoc, quod Christi gratia est virtutis & quantitatis vniuersalis, aliorum vero gratia est perfectionis & virtutis particularis: quia in illo est gratia cum perfectione debita sibi secundum seipsum gratiam: in alijs vero est gratia cum perfectione modificata & mensurata, secundum tale subiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad nostrum. de hæret. damnatur error Beguinarum dicentium, hominem in via posse peruenire ad talem gratia gradum, ut non possit ultra proficere, eo quod aliter excedi possit gratia Christi. Vtrumque etenim erroneum esse, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

¶ Super Questionis 7. Articulum duodecimum.

ITULVS articuli duodecimi clarus est. ¶ In corpore articuli duo sunt: proponitur siquidem una distinctio, & ponuntur deinde duæ conclusiones responsiuae quæ sit? Distinctio est, Formam suscipientem magis & minus posse, vel non posse augeri, contingit dupliciter, primo ex parte formæ: secundo ex parte subiecti. Exempla clara sunt in litera. Et ex hac distinctio radicis posse, vel non posse augeri in communi, subintelligit in speciali, quod gratia non posse, vel posse augeri contingit dupliciter, vel ex parte gratia, vel ex parte subiecti. Et probatur primum membrum, scilicet ex parte gratia, quantum ad negatiuam partem, quæ est prima conclusio (scilicet gratiam Christi ex parte gratia, non posse augeri) quia sicut aliarum formarum, ita & gratia Christi propria mensura secundum se est ex diuina sapientia.

1. dist. 15. q. 5. art. 1. q. 4. & dist. 17. q. 2. ar. 4. ad 3. Et 3. dist. 13. q. 1. art. 2. q. 3. & dist. 18. art. 5. c. Et 15. ar. 1. c. 2. princ. Art. præced.

¶ Glo. interli. necris sup illud Omnia dedit in manus eius.

¶ Glo. ord. libi.

¶ Tractatus in Ioann. ante med. 10. p.

tia, ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem, ergo penes rationalis creaturæ unionem ad Deum, ergo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ, ergo gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedens probatur auctoritate Scripturæ: Prima consequentia probatur; quia mensura unicuique formæ præfiguratur in comparatione ad finem: quod declaratur exemplo in terra gravitate. Secunda autem: quia finis gratiæ est unio creaturæ rationalis ad Deum. Tertia verò: quia nec esse, nec intelligi potest maior ad Deum unio, quam personalis.

¶ Siste hoc in loco lector, & peripse primo, quod in præcedentis libri Commentarijs, cum de charitate tractares, scripsimus, non somniasse nos, sed ab Auctore didicisse, scilicet gratiæ, ac per hoc charitatem in creaturis habere secundum se terminum in summo, ita quod non sunt amplius augmentabiles. & verba Auctoris in illo loco, quæ videntur sonare oppositum, non esse falsa aut correctiva seu retractata hic, sed sunt exponenda, ut tibi exposuimus: & sentendum cum Auctore hoc in loco est, quod gratia habitualis Christi est vere in summo, ad quod potest gratia ex parte sui perducere, & hoc iam in præcedentibus huius libri pluries habuimus.

¶ Ad claritatem tamen doctrinæ præsentis intellige mensuram formæ præfixam esse penes relationem ad finem, non sic quod mensura penes extrinsecum sit (quoniam mensura formæ intrinseca est formæ cuius est mensura) sed sic, quod cum omne agens agat propter finem, ac per hoc, id quod substantialiter est propter finem, oportet commensuratum esse fini: sicut quod secundum aliquam figuram est propter finem, oportet ut figuratum esse commensuratum illi fini: propterea cum graue sit propter esse deorsum, oportet graue ut sic commensuratum esse fini, ut scilicet infimo deorsum commensuretur sola summa gravitas, & supremo sursum sola summa leuitas: ita summae unioni creaturæ rationalis ad Deum commensurari oportet solam summam gratiam.

¶ Sed est hic locus questionis, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est unio personalis, cum secundum antedicta, & in sequenti articulo ex proposito definita, unio personalis non sequatur, sed præcedat gratiam habitalem, finis autem posterior sit generationis ordine, eo quod est propter finem.

¶ Ad hoc dicitur, quod finis non dicitur tantum de fine consequendo, sed de fine præexistente, qui finalizat non ut sit, aut bene sit, sed quia est: sicut Deus qui nec esse nec conservatur, aut quomodo libet augetur per creaturas, finis earum dicitur. Quocirca unio personalis finis est gratiæ habitualis, non assequendus per eam, sed quia ipsa emanat ab unione personali ordinata ad unionem personalem ut ad finem, quia est, sicut creaturæ sunt a Deo propter Deum ut finem earum, quia est. Nec est hoc remotum ab ordine, quem in rebus generabilibus videmus, quoniam in istis perspicimus, quod non solum an-

tecedentes dispositiones, sed consequentia etiam accidentia ordinantur ad substantiam prius natura genitam, ut ad finem: esse namque disciplinabile, quod consequitur ad formam hominis, ordinatur ad hominem, ut ad finem. Stat ergo solida literæ doctrina, tradens gratiam habitalem Christi esse in summo, quia continetur, & commensuratur summæ unioni ut fini.

¶ Secunda conclusio est, Gratia Christi non potest augeri ex parte subiecti. Probatur ratio: quia Christus ab initio fuit plene comprehensor, ac per hoc in termino. Et a simili: quia nec beatorum in patria gratia potest ob dictam rationem augeri. Et a dissimili tam hæc quam præcedens conclusio manifestatur: quia pure viatorum gratia potest augeri & ex parte gratiæ (quia non pertingunt ad summum secundum se) & ex parte subiecti: quia adhuc sunt in via, & non perueniunt ad viæ terminum.

¶ Vbi nota, quod ideo ab his alia prohibitione in litera asseritur nullum pure viatorem attingere ad summum gratiæ ex parte gratiæ: quia consequitur se hæc duo, videlicet summam gratiæ ex parte gratiæ, & gratia virtutis vniuersalis, nam gratia secundo se summa ad quicquid potest spectare, ad rationem gratiæ se extendit: & si ad quilibet perfectionis gratiæ se extendit, summa gra est. Et quoniam vtrumque constat esse plenitudinis propriæ vniuenti a Patre, quem ipsa plenitudo gratiæ constituit ab initio comprehensorem, ideo ab his que hæsitacione aliqua asserendum est, nullam puram creaturam sine in via, siue in patria ad summum gratiæ ex parte gratiæ pertingere.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod si loquamur de quantitibus mathematicis, cuiuslibet finitæ quantitatis potest fieri additio: quia ex parte quantitatis finitæ, non est aliquid quod repugnet additioni. Si verò loquamur de quantitate naturali, sic potest esse repugnantia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, sicut & alia accidentia determinata. Vnde Philosophus dicit in secundo de Anima, quod omnium natura constantium est terminus & ratio magnitudinis &

quæ asserendum est, nullam puram creaturam sine in via, siue in patria ad summum gratiæ ex parte gratiæ pertingere.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli considera perspicaciam responsionis, non solum propositioni obiectæ satisfaciens, sed ex radice oppositum monstrans: propositionem siquidem illam, Omni finito potest fieri additio, cum finitum & infinitum quantitatis primo sit, distinguit secundum posse dupliciter, quantum finitum considerari, Mathematicæ, hoc est, abstrahendo a materia sensibili, ut loquimur de linea, superficie, vel corpore absolute, vel Physicæ, hoc est, ut ad específicas naturas rerum naturalium est determinatum, ut quantitas humana, vel celestis. Primo modo vera est propositio illa: secundo autem falsa, ut patet de quantitate cœli. Et quia ratio, quare quantitati determinatæ ad naturam ralem repugnat additio, est forma naturalis (ut patet ex secundo de Anima) ideo litera radicem attingens subdit, quod multo magis ipsi formæ naturalis quamvis finitæ repugnat additio: quoniam si forma naturalis efficit, ut quantitas, cui secundum se non repugnat additio, excludat additionem, multo magis efficit, ut a seipsa excludat additionem. Quo fit, ut quia gratia eiuudem est rationis, quod ad finitatem vel infinitatem conformis naturalibus, cum sit illarum vna, de quibus scriptum est, Omnia in numero, pondera & mensura disposuisti: ideo gratia Christi & finitæ & excludens additionem simul est.

¶ In

In responsione ad secundum eiusdem articuli adverte, quod quia in litera gratia Christi relata ad proprium finem, excludit melius se: & tamen comparatur aliquid maius seu melius se, ideo manifeste litera illa docet gratiam Christi dupliciter posse considerari. Primum, secundum id quod in se est, hoc est secundum propriam incitabilem entitatem, qua est tale ens inter entia uniuersa, & sic potest aliquid esse nobilius ens, quam ipsa sit: imo omnis substantia est nobilior secundum sui generis rationem illa, cum sit essentialiter accidens. Alio modo, secundum id, ad quod ipsa sua entitas tanquam perfectio nis ordinatur, ut ad proprium finem. Et sic non potest fieri aliquid maius, aut melius illa: quoniam siuapte natura commensurata est vnioni personali Dei, ut proprio fini, qua nihil esse potest melius. Et ut melius percipias, qua in litera subiunguntur, peripicaciter attendendum est, a diuina sapientia dupliciter aliquid ordinatum, quantum est ex parte rei ordinata ad vnionem personalem filij Dei, vel per se, ut perfectio gratia secundum se: vel per accidens, ut humana natura. Per accidens siquidem euenit, quantum est ex parte humanae naturae, ut complaceret Deo illam eligere ad vnionem personalem sui: quoniam ipsa natura humana secundum se nullam habet proportionem, aut commensurationem ad assumptibilitatem: quia nullam habet potentiam passiuam ad ea, quae omnem naturalem ordinem transcendunt: sed diuina charitas ac sapientia eleuauit illam, ordinando ipsam, ut assumeretur. Gratia autem secundum se totaliter perfecta, quia ex proprii ordinis vigore supernaturalis ac diuini ratione, ad supernaturalem ad diuinum quid ordinatur, par est, ut siuapte natura ad vnionem personalem in sui summa plena perfectione ordinetur ac commensuretur, ac per hoc non per accidens, sed per se a diuina sapientia ad vnionem personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, quod vnioni personali correspondet sufficienter talis mensura gratiae, hoc est, gratia in summo secundum se, secundum diuinam sapientiam ordinem, quo omnia disposuit ab eterno suauiter. Quocirca quantumque aliquod ens in se secundum suam intrinsecam entitatem melius gratia, quae est in Christo, fieret: non fieret tamen ens siuapte natura ordinatum per se ad melius, quam ordinetur perfectio, quae in Christo est gratiae, & hoc aperte intendit litera per se intellecta.

In responsione ad tertium adverte, quod similitudo profectus Christi, quod ad sapientiam, gratiam, & aetatem in litera asseritur quod ad partem affirmatiuam, scilicet quod proficiebat quod ad effectus aetatis, sicut quod ad effectus sapientiae & gratiae. & hoc constat esse uerissimum, quoniam opera sua contona aetati faciebant: sed non asseritur quod ad partem negatiuam, scilicet quod non proficiebat secundum aetatem ipsam, sicut non proficiebat secundum ipsam sapientiam seu gratiam: quoniam constat quod

esset falsum hoc, nam Christus vere proficiebat ipsa aetate: quoniam secundum aetatis mensuram corporalis progressus est: constat enim Christum vere primo infantem, deinde puerum, inde adolescentem, atque in virum tandem perfectum emeruisse (sicut ceteros homines) sensim & per incrementa temporum, augere naturali uirtute membra, roburque uiribus ministrante.

gratia habitualis in Christo non subsequatur vnionem. Idem enim non sequitur ad seipsum: sed haec gratia habitualis, uidetur eadem esse cum gratia vnionis: dicit enim August. in lib. de Praedesti. * Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei suae homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Quorum duorum primum pertinet ad gratiam habitualement, secundum ad gratiam vnionis, ergo uidetur, quod gratia habitualis non subsequatur vnionem.

Præterea. Dispositio praecedit perfectionem tempore, vel saltem intellectu: sed gratia habitualis uidetur esse sicut quaedam dispositio humanae naturae ad vnionem personalem, ergo uidetur, quod gratia habitualis non subsequatur vnionem, sed magis praecedat.

Præterea. Commune est prius proprio: sed gratia habitualis est communis Christo & alijs hominibus, gratia autem vnionis est propria Christo, ergo prior est secundum intellectum gratia habitualis quam ipsa vnio, non ergo sequitur eam.

SED CONTRA est, quod dicitur Iſa. 42. Ecce seruus meus, suscipiam eum: & postea sequitur, Dedi Spiritum meum super eum, quod quidem pertinet ad donum gratiae habitualis. Vnde relinquatur, quod susceptio naturae humanae in unitatem personae, praecedat gratiam habitualement in Christo.

prior altero, sed quo alter est ab altero. Missiones autem ad ea, quae sunt extra Trinitatem respicientes, proprietatem etiam & posterioritatem naturae in suis rationibus ac rebus admittunt. Secundum praesentia denatis est prior splendore eius: sed unio est ipsa praesentia, gratia habitualis, splendor eius, ergo Tertio, Actio & gratia ad ipsam ordinans praesupponit hypostasim, ergo gratia habitualis praesupponit vnionem. Antecedens probatur: quia actiones sunt suppositorum, Consequentia uero: quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana.

Vbi caute perspicere, quod aliud est dicere non praesupponit hypostasim: & aliud est dicere, non praesupponit hypostasim in natura humana. Gratia enim vnionis praesupponit, non facit hypostasim uerbi Dei, quae sola in Christo hypostasis est: sed eadem gratia vnionis non praesupponit, sed facit in Christo hypostasim in humana natura, dum facit quod persona filij Dei sit non solum persona diuina, sed etiam persona humana, dum facit quod subsistat non solum in natura diuina, sed etiam in natura humana. Et hoc est quod in litera dicitur, & super hoc ratio fundatur, intendens quod actio humana supponit hypostasim humanam &c.

In responsione ad secundum eiusdem articuli, habet quod gratia in Christo non habet rationem dispositionis respectu vnionis, sed habet rationem naturalis proprietatis, sicut calor conueniens formam ignis. Et hoc bene nota.

In responsione ad 3. occurrit reddenda ratio tot dictorum de gratia vnionis. Dicitur enim de ipsa in hoc articulo in principio Tertia S. Thomae. F 4 corporis,

Super Quaestione 7 Articulum tertium decimum.

Cap. 15. ante medium, tom. 7.

Titulus clarus est.

In corpore vnica est conclusio responsiua quaesita, Gratia vnionis in Christo praecedit gratiam habitualement, non ordine temporis, sed naturae & intellectus. Probatur tripliciter. Primum, Missio filij est prior naturae ordine, missione Spiritu sancti, ergo gratia vnionis, & cetera. Antecedens probatur: quia Spiritu sanctus procedit naturae ordine a filio, & dilectio a sapientia. Consequentia uero: quia secundum ipsam vnionem attenditur missio filij, & secundum gratiam habitualement attenditur missio Spiritu sancti.

Vbi nota, quod caute loquitur in litera Autor, dum missiones ordinat, secundum prius & posterius naturae: processiones autem filij & Spiritu sancti ordinat quidem naturae ordine, sed non secundum prius & posterius: quia ut in vigesima dist. primi sen. dicitur, in diuinis est ordo naturae, non quo alter est

ARTICVLVS XIII. Qualiter gratia Christi habitualis se habeat ad vnionem.

AD TERTIVM DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod

potentiam passiuam ad ea, quae omnem naturalem ordinem transcendunt: sed diuina charitas ac sapientia eleuauit illam, ordinando ipsam, ut assumeretur. Gratia autem secundum se totaliter perfecta, quia ex proprii ordinis vigore supernaturalis ac diuini ratione, ad supernaturalem ad diuinum quid ordinatur, par est, ut siuapte natura ad vnionem personalem in sui summa plena perfectione ordinetur ac commensuretur, ac per hoc non per accidens, sed per se a diuina sapientia ad vnionem personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, quod vnioni personali correspondet sufficienter talis mensura gratiae, hoc est, gratia in summo secundum se, secundum diuinam sapientiam ordinem, quo omnia disposuit ab eterno suauiter. Quocirca quantumque aliquod ens in se secundum suam intrinsecam entitatem melius gratia, quae est in Christo, fieret: non fieret tamen ens siuapte natura ordinatum per se ad melius, quam ordinetur perfectio, quae in Christo est gratiae, & hoc aperte intendit litera per se intellecta.

In responsione ad tertium adverte, quod similitudo profectus Christi, quod ad sapientiam, gratiam, & aetatem in litera asseritur quod ad partem affirmatiuam, scilicet quod proficiebat quod ad effectus aetatis, sicut quod ad effectus sapientiae & gratiae. & hoc constat esse uerissimum, quoniam opera sua contona aetati faciebant: sed non asseritur quod ad partem negatiuam, scilicet quod non proficiebat secundum aetatem ipsam, sicut non proficiebat secundum ipsam sapientiam seu gratiam: quoniam constat quod

esse falsum hoc, nam Christus vere proficiebat ipsa aetate: quoniam secundum aetatis mensuram corporalis progressus est: constat enim Christum vere primo infantem, deinde puerum, inde adolescentem, atque in virum tandem perfectum emeruisse (sicut ceteros homines) sensim & per incrementa temporum, augere naturali uirtute membra, roburque uiribus ministrante.

gratia habitualis in Christo non subsequatur vnionem. Idem enim non sequitur ad seipsum: sed haec gratia habitualis, uidetur eadem esse cum gratia vnionis: dicit enim August. in lib. de Praedesti. * Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei suae homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Quorum duorum primum pertinet ad gratiam habitualement, secundum ad gratiam vnionis, ergo uidetur, quod gratia habitualis non subsequatur vnionem.

Præterea. Dispositio praecedit perfectionem tempore, vel saltem intellectu: sed gratia habitualis uidetur esse sicut quaedam dispositio humanae naturae ad vnionem personalem, ergo uidetur, quod gratia habitualis non subsequatur vnionem, sed magis praecedat.

Præterea. Commune est prius proprio: sed gratia habitualis est communis Christo & alijs hominibus, gratia autem vnionis est propria Christo, ergo prior est secundum intellectum gratia habitualis quam ipsa vnio, non ergo sequitur eam.

SED CONTRA est, quod dicitur Iſa. 42. Ecce seruus meus, suscipiam eum: & postea sequitur, Dedi Spiritum meum super eum, quod quidem pertinet ad donum gratiae habitualis. Vnde relinquatur, quod susceptio naturae humanae in unitatem personae, praecedat gratiam habitualement in Christo.

9. dist. 13. q. 3. art. 1. q. 3. & op. 1. cap. 21. & op. 21. & op. 21. & op. 21.

